نشریه علمی (فصلنامه) پژوهش‌ها و سیاست‌های اقتصادی شماره ۱۰۴
سال سی‌ام، زمستان ۱۴۰۱، صفحه ۲۰۸ - ۱۸۳

بررسی و تحلیل منطقه‌ای اشتغال‌زایی صنعت گردشگری: مطالعه موردی استان خراسان رضوی

هادی رفیعی دارانی
استادیار گروه اقتصاد گردشگری، پژوهشکده گردشگری سازمان جهاد دانشگاهی خراسان رضوی، مشهد (نویسنده مسئول)
h.rafiei@acecr.ac.ir
مهسا بهرامی نسب
پژوهشگر گروه اقتصاد گردشگری، پژوهشکده گردشگری سازمان جهاددانشگاهی خراسان رضوی، مشهد
nasab.bahrami@yahoo.com
فاطمه رحمانی
مربی گروه اقتصاد گردشگری، پژوهشکده گردشگری سازمان جهاددانشگاهی خراسان رضوی، مشهد
frahmani82@yahoo.com
جواد براتی
استادیار گروه اقتصاد گردشگری، پژوهشکده گردشگری سازمان جهاددانشگاهی خراسان رضوی، مشهد
j_baraty@acecr.ac.ir

صنعت گردشگری به عنوان یکی از بزرگترین منابع رشد اقتصادی و ایجاد اشتغال در هر منطقه است و رشد سریع آن، تغییرات اجتماعی، اقتصادی و محیطی فراوانی را به دنبال خواهد داشت. استان خراسان رضوی و به خصوص مشهد به عنوان دومین کلان شهر مذهبی دنیا و پایتخت معنوی جهان تشیع، دارای توانمندی‌های گردشگری با کارکردهای مذهبی و فرهنگی بسیار ارزشمندی است. هدف اصلی این مطالعه، بررسی وضعیت اشتغال در هر یک از فعالیت‌های اصلی گردشگری استان و تحلیل اثر افزایش سرمایه‌گذاری در همه و در هر یک از بخش‌های اصلی گردشگری بر میزان اشتغال مستقیم و غیر مستقیم در صنعت گردشگری استان است. بدین منظور از جدول داده ـ ستانده بروز رسانی شده استان خراسان رضوی مربوط به سال ۱۳۹۷ در چارچوب سناریوهای تحلیلی استفاده شده است. نتایج با درنظر گرفتن ۲ سناریو (سرمایه‌گذاری متناسب در تمامی بخش‌های اقتصادی صنعت گردشگری به‌صورت یکجا، و سرمایه‌گذاری در هر یک از بخش‌های اقتصادی صنعت گردشگری به‌صورت مجزا) مورد تحلیل قرار گرفت. نتایج مطالعه نشان داد چنانچه سرمایه‌گذاری در تمام بخش‌های گردشگری، به صورت هم‌زمان ۱۰۰ میلیارد ریال -در کل معادل ۸۰۰ میلیارد ریال- افزایش یابد (به عنوان سناریوی تحلیلی)، ۲۸۳۱ نفر اشتغال در سطح فعالیت‌های اقتصادی استان ایجاد می‌نماید. از این میزان ۹۷/۵ درصد افراد، به صورت مستقیم در بخش‌های ۸ گانه‌ی صنعت گردشگری استان اشتغال خواهند یافت. سرمایه‌گذاری در حوزه خدمات مذهبی سیاسی، احداث و توسعه اقامتگاه‌های بومگردی و عدم کاهش سهم سرمایه‌گذاری در صنعت گردشگری به دلیل اشتغال‌زایی مستقیم و غیرمستقیم در سطح استان از مهمترین پیشنهادات این پژوهش بودند.

طبقه‌بندی JEL: L83, E24, E22, C67.
واژگان کلیدی: صنعت گردشگری، اشتغال، سرمایه‌گذاری، داده‌ـ ستانده، استان خراسان‌رضوی.

تاریخ دریافت: ۲۵ / ۶ / ۱۴۰۱ تاریخ پذیرش: ۲۰ / ۱۱ / ۱۴۰۱

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-26]
[DOI: 10.52547/qjerp.30.104.183]

۱. مقدمه

توسعه گردشگری در دهه‌های اخیر به ایجاد اشتغال و رفاه جهانی کمک شایانی کرده است (WTTC[1], 2019). گردشگری پتانسیل بالایی برای سرعت بخشیدن به پیشرفت در بخش‌های اقتصادی به شیوه‌ای پایدار دارد. از طریق سیاست‌های یکپارچه، گردشگری می‌تواند فرصت‌های شغلی باکیفیتی برای رشد اقتصادی و اجتماعی پایدار ایجاد کند، از این رو فقر را نیز کاهش می‌دهد (خان و همکاران[2]، ۲۰۲۰).

بر اساس گزارش سازمان جهانی گردشگری سازمان ملل متحد (UNWTO[3], 2018)، گردشگری دارای توسعه و تنوع مستمر بوده و به یک بخش مهم و رو به رشد اقتصادی در سطح جهانی تبدیل شده است. در عصر حاضر گردشگری، یکی از پویاترین فعالیت‌های اقتصادی می‌باشد. صنعت گردشگری از نظر درآمدزایی به عنوان بزرگترین صنعت خدماتی در جهان شناخته می‌شود. توسعه صنعت گردشگری برای کشورهای در حال توسعه که نرخ بیکاری بالایی دارند، با محدودیت منابع ارزی و اقتصاد تک محصولی مواجهند بسیار حائز اهمیت است، زیرا می‌توانند از طریق صنعت گردشگری به صورت قابل ملاحظه‌ای درآمد را افزایش دهند (جعفری و همکاران، ۱۳۹۹). این امر به لحاظ اشتغالزایی و به‌ویژه در مناطق و کشورهایی که با نرخ بیکاری بالا و یا بیکاری پنهان مواجه می‌باشند بسیار حائز اهمیت است. لذا بررسی اشتغالزایی صنعت گردشگری و تاثرگذاری آن بر بخش‌های مختلف اقتصادی به‌صورت مستقیم و غیرمستقیم می‌تواند در تدوین سیاست‌های اقتصادی ایفای نقش نماید.

توسعه گردشگری، آثار فراوانی در ابعاد اقتصادی، فرهنگی و سیاسی در کشور بر جا می‌گذارد. ایجاد اشتغال، به جریان انداختن سرمایه‌های اقتصادی، افزایش درآمدهای خارجی در

1. World Travel and Tourism Council
2. Khan et al
3. United Nations World Tourism Organization.

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-26]

[DOI: 10.52547/qjerp.30.104.183]

پی افزایش تقاضای سفر خارجی و به دنبال آن افزایش امنیت در کشور از جمله آثار مثبت صنعت گردشگری محسوب می‌گردد (غفوریان و صداقتی، ۱۳۹۰). با توجه به آثار اقتصادی این صنعت، اگر کشوری که جاذبه‌های فرهنگی، طبیعی یا تاریخی مناسبی دارد، بتواند از ظرفیت‌های خود استفاده کرده و چرخ‌های این صنعت را به نحو صحیحی به حرکت درآورد، شاهد رشد و شکوفایی بزرگی در سطح اقتصاد خود خواهد بود (بختیاری و یزدانی، ۱۳۸۹).

بنا به گزارش شورای جهانی سفر و گردشگری (۲۰۱۹)، صنعت گردشگری در سال ۲۰۱۸، حدود ۱۲۳ میلیون شغل مستقیم در جهان ایجاد کرده و ۳/۸ درصد کل مشاغل جهان را به خود اختصاص داده است. بنا بر پیش‌بینی‌های سازمان‌های جهانی همچون شورای جهانی سفر و گردشگری (۲۰۱۹)، انتظار می‌رود صنعت گردشگری تا سال۲۰۲۹ تعداد ۱۵۴,۱۳۹,۰۰۰ شغل مستقیم در جهان ایجاد کند. بنا به گزارش این شورا، سهم سفر و گردشگری در اشتغال ایران در سال ۲۰۱۷، ۱,۵۵۷,۵۰۰ شغل بوده است و پیش‌بینی می‌شود این تعداد تا سال ۲۰۲۸، با نرخ رشد سالانه ۱/۵ درصد، به ۱,۹۱۴,۰۰۰ شغل افزایش یابد (جعفری و همکاران، ۱۳۹۹).

صنعت گردشگری نقش مهمی در ترغیب سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌ها، ایجاد درآمد برای دولت و همچنین بخش خصوصی، اشتغال‌زایی مستقیم و غیرمستقیم داشته است (غفوریان و صداقتی، ۱۳۹۰). فرصت‌های سرمایه‌گذاری در بازار گردشگری از اهمیت بسیار بالایی برخوردار بوده به طوری که برخی کشورها از آن به عنوان منبع اصلی درآمد کشور خود نام می‌برند. به دلیل واردات ارز به داخل کشور و اشتغال‌زایی زیاد و عدم نیاز به آموزش طولانی مدت نیروی کار، صنعت گردشگری راندمان بالایی داشته که همین امر موجب شده تا کشورها بیشتر سرمایه و بودجه خود را به این صنعت اختصاص دهند. بنابراین جذب سرمایه در این صنعت برای ایران که وابستگی شدیدی به درآمدهای نفتی دارد، می‌تواند به عنوان راهی برای رهایی از وابستگی به درآمدهای نفتی و خروج از اقتصاد تک محصولی باشد. استان خراسان رضوی نیز با میزبانی سالانه بیش از ۳۰ میلیون زائر و گردشگر داخلی و خارجی در زمینه‌های زیارتی، طبیعی، ورزشی، تاریخی و فرهنگی، دارای ظرفیت‌ها و جاذبه‌های متعدد و غیرقابل انکار است. ضمن اینکه اقتصاد

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-26]

[DOI: 10.52547/qjerp.30.104.183]

استان خراسان رضوی ارتباط مستقیم و تنگاتنگی با اقتصاد گردشگری دارد و بخش زیادی از فعالان و شاغلان این استان در مشاغل مرتبط با گردشگری فعالیت و تأمین معیشت می‌کنند. براساس گزارش سالنامه آماری میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری (۱۳۹۶) در زمینه اشتغال پروژه‌های به بهره‌برداری رسیده براساس حجم سرمایه‌گذاری، بیشترین سرمایه‌گذاری در استان‌های خراسان رضوی و مازندران صورت گرفته است. همچنین تعداد مشاغل ایجادشده در استان خراسان رضوی بیشتر از سایر استان‌ها بوده است. لذا صنعت گردشگری در استان خراسان رضوی قابلیت برنامه‌ریزی و استفاده از سرمایه‌های داخلی و خارجی استان را برای توسعه این بخش و رشد تولید و افزایش اشتغال و منابع درآمدی در منطقه، دارا است. بنابراین بررسی آثار سرمایه‌گذاری در صنعت‌گردشگری بر اشتغال‌زایی در استان مسأله‌ای است که نیاز به مطالعات وسیع‌تر دارد. لذا هدف اصلی این مطالعه، بررسی و تحلیل اشتغالزایی صنعت گردشگری استان خراسان رضوی و همچنین بررسی میزان تأثیرگذاری سرمایه‌گذاری در صنعت گردشگری این استان بر اشتغال‌زایی بخش‌های مختلف اقتصادی می‌باشد.

در ارتباط با بحث سرمایه‌گذاری در صنعت گردشگری و اشتغال‌زایی، مطالعات مختلفی صورت گرفته است. جعفری و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی به بررسی تأثیر سرمایه‌گذاری دولت بر ایجاد اشتغال در صنعت گردشگری و پیش‌بینی حجم مشاغل ایجاد شده در صورت سرمایه‌گذاری اولیه دولت در این صنعت پرداخته‌اند. در این پژوهش که با رویکرد پویایی سیستم‌ها انجام پذیرفته است، درمجموع شش سناریو ارائه شده است، سپس هریک از سناریوها از منظر میزان سرمایه‌گذاری لازم و پتانسیل برای ایجاد اشتغال در صنعت گردشگری مقایسه و تحلیل شده است. جانی و همکاران (۱۳۹۹) در مطالعه‌ای در خصوص اشتغال‌زایی صنعت گردشگری استان‌های کشور نشان دادند که گردشگری دارای تأثیر مثبت و معنی‌دار فضایی بر اشتغال می‌باشد. فرزین و همکاران (۱۳۹۸) در مطالعه‌ای به بررسی تأثیر توسعه گردشگری بر تولید و اشتغال بخش‌های اقتصادی با استفاده از تحلیل مسیر

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-26]

[DOI: 10.52547/qjerp.30.104.183]

پرداختند. نتایج نشان داد که گردشگری ورودی در مقایسه با سایر بخش‌ها بیشترین اثر را بر افزایش تولید به‌ویژه بر بخش‌های صنایع، حمل ونقل و خدمات دارد. همچنین اشتغالزایی بخش گردشگری ورودی، پس از بخش‌های کشاورزی، ساختمان و حمل ونقل در رتبه چهارم قرار دارد. یاسوری و همکاران (۱۳۹۷) در مطالعه‌ای در خصوص پتانسیل‌های اشتغال‌زایی گردشگری در روستاهای هدف به این نتیجه رسیدند گردشگران با ایجاد نیاز به ارائه برخی خدمات همچون اقامت، خرید و... می‌توانند منجر به توسعه اشتغال‌زایی روستایی شوند. صفوی و همکاران (۱۳۹۶) در مطالعه‌ای در خصوص وضعیت اشتغال بخش گردشگری گیلان به این نتیجه رسیدند که طی دو دوره زمانی (۱۳۷۵-۱۳۸۵) و (۱۳۸۵-۱۳۹۰)، بخش گردشگری در استان دارای رشد اشتغال زایی مثبت بوده است. رفیعی و براتی (۱۳۹۳) با روش راس و به روز رسانی جدول داده ـ ستانده تأثیر صنعت گردشگری در ایجاد اشتغال در استان خراسان رضوی را بررسی کردند. نتایج نشان داد که افزایش یک درصدی در سرمایه‌گذاری صنعت گردشگری (هتل و رستوران)، ۱۵۳۱۶ نفر اشتغال در سطح اقتصاد استان ایجاد می‌کند که از این میزان، ۵۳۴ نفرشغل در صنعت گردشگری (معادل۳/۵ درصد کل اشتغال ایجادی) ایجاد خواهد شد. همچنین اشتغال ایجادی برای افزایش یک درصدی در ارزش‌افزوده صنعت گردشگری، بیانگر سهم ۵۸درصدی اشتغال در خود بخش‌گردشگری و ۴۲ درصدی در سایر فعالیت‌ها می‌باشد. شاهسوندی (۱۳۹۲) در پژوهشی به بررسی نقش گردشگری در ایجاد اشتغال در شهرستان رامهرمز و توسعه این بخش با توجه به جاذبه‌های شهرستان پرداخته است. او اذعان داشت که پتانسیل‌های گردشگری می‌توانند نقش مؤثری در جهت توسعه اقتصادی شهرستان ایفا کنند. میرزایی و همکاران (۱۳۸۹) در مطالعه‌ای به بررسی نقش صنعت گردشگری بر اشتغال در منطقه اورامانات و مقایسه آن با سایر بخش‌های اقتصادی پرداخته‌اند. یافته‌های تحقیق نشان داد که بین توسعه صنعت گردشگری و اشتغال رابطه معناداری وجود دارد و صنعت گردشگری باعث افزایش اشتغال جوانان شده است. بختیاری و همکاران (۱۳۸۹) در مطالعه‌ای به بررسی تأثیر مستقیم و غیرمستقیم گردشگری بر اشتغال در کشور پرداخته‌اند. نتایج نشان داد که به ازای ورود هر ۲۰ گردشگر به صورت مستقیم یک شغل و به ازای ورود هر ۶ گردشگر مجموعاً (مستقیم و غیرمستقیم) یک

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-26]

[DOI: 10.52547/qjerp.30.104.183]

شغل جدید ایجاد می‌شود. عیسی‌زاده و قدسی (۱۳۸۳) نیز به محاسبه ضرایب اشتغال‌زایی بخش گردشگری در اقتصاد ایران پرداخته‌اند. آنها با بهره‌گیری از جدول داده ـ ستانده سال ۱۳۸۰، اشتغال مستقیم و غیرمستقیم و القایی بخش‌های مرتبط با گردشگری و همچنین ضرایب نوع اول و دوم اشتغال در این بخش‌ها را محاسبه کردند. نتایج نشان داد که بخش عمده‌فروشی و خرده‌فروشی رتبه نخست را در ایجاد اشتغال در اقتصاد کشور دارد. تاج علی (۱۳۸۰) با مدل داده ـ ستانده تأثیرات اقتصادی گردشگری در ایران را بررسی و نتیجه گرفته است که بخش‌های حمل ونقل، هتل و رستوران‌داری بیشترین میزان اشتغال و درآمد را ایجاد کرده‌اند.

کاستیلو و همکاران (۲۰۲۱) در مطالعه‌ای به بررسی تأثیرات بخش گردشگری بر بهره‌وری اقتصادی کشورهای آمریکای لاتین پرداخته‌اند. نتایج این مطالعه نشان داد که ورود گردشگران، کارایی زیست محیطی این کشورها را در کوتاه مدت و بلند مدت کاهش می‌دهد. در مقابل، سرمایه‌گذاری درگردشگری و کمک مستقیم به بخش گردشگری باعث اشتغال و افزایش بهره‌وری محیط زیست در طولانی مدت می‌شود. این مطالعه توصیه می‌کند که سیاست‌گذاران باید به سرمایه‌گذاری در بخش گردشگری توجه و به طور هم‌زمان، به سرمایه‌گذاری در پروژه‌های گردشگری پایدار و اشتغال مولد تشویق کنند. دوگری و همکاران (۲۰۲۰) در مطالعه‌ای به بررسی تأثیر سرمایه‌گذاری در هتل‌ها بر اشتغال در صنایع گردشگری، اوقات فراغت و مهمان نوازی با استفاده از مدل پنل رگرسیونی با وقفه در ایالت متحده پرداخته‌اند. نتایج این مطالعه نشان داد سرمایه‌گذاری در هتل باعث افزایش اشتغال در کل اقتصاد و در صنعت گردشگری نیز می‌شود و هتل‌های لوکس بیشترین سهم را در اشتغال و رشد اقتصاد دارند.

در مطالعه‌ای نوین و همکاران (۲۰۲۰) به بررسی سرمایه‌گذاری در گردشگری در سطح جهانی پرداخته‌اند. نتایج بررسی آنان نشان داد مخارج گردشگری دولت، رشد اقتصادی، شهرنشینی، نیروی کار و اماکن میراث فرهنگی یونسکو مهم‌ترین عامل سرمایه‌گذاری در گردشگری هستند. در حالی که تورم و بیکاری مانع این پیشرفت می‌شوند.

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-26]

[DOI: 10.52547/qjerp.30.104.183]

آتلجیویچ و آرمنکو (۲۰۱۹) در مطالعه‌ای با هدف بررسی تأثیر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بر اشتغال در بخش گردشگری بوسنی و هرزگوین و با استفاده از تحلیل رگرسیون همبستگی، تأثیر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بر تعداد مشاغل در صنایع مسکن و غذا و نوشیدنی را مورد بررسی قرار داده‌اند. سیکوویز و اوردونز (۲۰۱۸) در مطالعه‌ای تأثیرات کل اقتصادیِ سرمایه‌گذاری خصوصی در صنعت هتل‌داری در جامائیکا را با استفاده از یک ماتریس حسابداری اجتماعی توسعه‌یافته گردشگری و یک مدل تعادل عمومی قابل محاسبه پویا ارزیابی نمودند. نتایج نشان داد که سرمایه‌گذاری‌های خصوصی گردشگری که منجر به گسترش تقاضای گردشگری خارجی می‌شود، می‌تواند اثرات مثبتی بر اقتصاد ملی از نظر تولید ناخالص داخلی، اشتغال، درآمد خانوارها و کاهش فقر داشته باشد. فاضل و همکاران (۲۰۱۷) نشان دادند که توسعه گردشگری به افزایش اشتغال مستقیم، اشتغال غیرمستقیم و اشتغال القایی در اقتصاد جزیره کوچک موریس کمک کرده است. کریمی و همکاران (۲۰۱۶) در مطالعه‌ای به بررسی تأثیر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بر اشتغال در صنعت گردشگری پرداخته‌اند. نتایج این مطالعه نشان داد سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در صنعت گردشگری بر اشتغال گردشگری در میان کشورهای منتخب تأثیر منفی می‌گذارد. زیرا گردشگری یک بخش کاربر است و از آنجا که سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی با انتقال فناوری همراه است و ممکن است بسیاری از خدمات کارگری به وسیله فناوری جایگزین نشوند. عثمان عباس و زیفانگ (۲۰۱۶) در مطالعه‌ای به ارزیابی اثرات سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بر رفاه و عملکرد بازار کار زنگبار پرداخته‌اند. این مطالعه نشان داد که تأثیرات مثبت سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بر اشتغال در زنگبار و همچنین رابطه مثبت بین سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و گردشگری وجود دارد. دیوید سن و همکاران (۲۰۱۳) در مطالعه‌ای به بررسی سرمایه‌گذاری در گردشگری و توسعه پایدار پرداخته‌اند. نتایج این مطالعه نشان دادکه سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در هتل‌های بزرگتر متمرکز است. در این گروه از هتل‌ها تمایل به استخدام تعداد بیشتری از کارکنان، پرداخت دستمزدهای بالاتر و هزینه‌های گسترده‌تر برای آموزش بیشتر می‌باشد. کادیالیا و کزواب (۲۰۱۳) در مطالعه‌ای میزان اشتغال حاصل از سرریزهای بخش گردشگری در سایر صنایع را بررسی نمودند. نتایج نشان داد که به ازای فروش هر ۱۰۰ اتاق

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-26]

[DOI: 10.52547/qjerp.30.104.183]

اضافی در یک منطقه،۲ تا ۵ شغل جدید در هر صنعت دیگر آن منطقه به جز هتل‌داری ایجاد می‌شود. آکمیک (۲۰۱۲) در مقاله‌ای به بررسی اهمیت گردشگری بین‌المللی در ترکیه با استفاده از ماتریس حسابداری اجتماعی پرداخت. نتایج نشان داد که کشش تولید ناخالص داخلی برای گردشگر بین‌الملل نسبتاً پایین و تأثیر هزینه‌های توریست خارجی بر ارزش افزوده و اشتغال نسبتاً متوسط است.

در مجموع پژوهشگران بسیاری در مناطق گوناگون جهان، درخصوص اهمیت گردشگری و ظرفیت چشمگیر آن در توسعه و شکوفایی اقتصادی، پژوهش و بررسی کرده‌اند. پژوهش‌های داخلی و خارجی هریک با رویکرد و هدف و روشی مشخص به نتایج نسبتاً مشابهی در رابطه با تأثیر زیاد توسعه گردشگری بر اشتغال‌زایی دست یافته‌اند. در مطالعه حاضر با استفاده از جدول داده – ستانده و به‌کارگیری سناریوهای تحلیلی، اثر افزایش سرمایه‌گذاری در همه و در هر یک از بخش‌های اصلی گردشگری بر میزان اشتغال مستقیم و غیر مستقیم صنعت گردشگری استان خراسان رضوی مورد بررسی قرار گرفته‌است. تحلیل در سطح منطقه‌ای (استانی) و تفکیک صنعت گردشگری به جزئی‌ترین بخش‌های اقتصادی ممکن (۸ بخش) از نوآوری‌های تحقیق حاضر به شمار می‌آید.

۲. روش‌شناسی تحقیق

برای دستیابی به اثرات ناشی از صنعت گردشگری، آنچه در مرحله اول حائز اهمیت است، روش ارزیابی این اثرات در سطح منطقه‌ای و استانی است. در سال ۱۹۷۴ زمانی که لئونتیف برای اولین بار اقتصاد داده–ستانده را در سطح ملی مطرح کرد، تحلیل اقتصاد منطقه‌ای و نظرات مرتبط با آن نیز در حال شکل‌گیری بود و در حال حاضر بسیاری از تحلیل‌گران اقتصاد منطقه‌ای بر این عقیده‌اند که استفاده از این جدول، یکی از روش‌های کارآمد در مطالعات منطقه‌ای محسوب می‌گردد.

در جدول داده–ستانده، تقاضای کل برابر با جمع تقاضای واسطه و نهایی است. بدین معنی که:

$$W_i + F_i = Z_i \qquad (۱)$$

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-26]

[DOI: 10.52547/qjerp.30.104.183]

که در آن، Wi تقاضای واسطه و Fi تقاضای نهایی است. عرضه کل نیز از دو جزء مهم تولید داخلی Xi و واردات Mi تشکیل می‌شود. یعنی:

$$X_j + M_j = Z_j \qquad (۲)$$

و تولید داخلی فرآورده‌های بخش i:

$$X_i = Z_i - M_i \qquad (۳)$$

با توجه به فرض برابری عرضه و تقاضای کل و توجه به روابط فوق داریم:

$$Z_i = X_i + M_i = \sum_i x_{ij} + F_i = W_i + F_i \qquad (۴)$$

با درنظر گرفتن نواحی ۱و ۳ جدول داده–ستانده، می‌توان به بخش‌ها از زاویه ستونی نگریست و به ترکیب هزینه هریک از آن‌ها با توجه به مساوی بودن ارزش تولید با جمع ارزش نهاده‌های واسطه و ارزش افزوده پی‌برد.

$$X_i = \sum_i x_{ij} + V_i = U_i + V_i \qquad (۵)$$

از معادله (۴) می‌توان به تولید هر بخش با استفاده از واردات و مصارف از محل فرآورده‌های آن بخش رسید:

$$X_i = \sum_j x_{ij} + F_i - M_i \qquad (۶)$$

مدل‌های داده–ستانده اگرچه اساساً کاربردهای گسترده‌ای در سطح ملی داشته و دارد اما برای واحدهای جغرافیایی کوچکتر و در سطوح منطقه‌ای نیز از نیمه دوم قرن بیستم به شدت به کار برده شده است. بر طبق نظر میلر و بلایر (۲۰۰۹)، دو ویژگی خاص در سطح منطقه‌ای وجود دارد که تمایز بین مدل‌های ملی و منطقه‌ای را ضروری و مشهود می‌سازد. نخست آنکه فناوری تولید هر منطقه، خاص است و ممکن است مشابه یا بسیار متفاوت از منطقه دیگر که در جدول داده–ستانده ملی قرار دارد، باشد. برای نمونه، عمر صنایع منطقه‌ای، ویژگی‌های بازارهای نهاده یا سطح تحصیلات نیروی کار، عوامل مهمی هستند که ممکن است فناوری منطقه‌ای تولید را برای فاصله

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-26]

[DOI: 10.52547/qjerp.30.104.183]

گرفتن آن از فناوری تولید ملی تحت تأثیر قرار دهند. دوم اینکه اقتصاد کوچکتر مورد بررسی، به جهان خارج وابسته‌تر است که ارتباط بیشتری با ترکیبات صادراتی و وارداتیِ عرضه و تقاضا دارد. باید متذکر شد که این ترکیبات نه تنها به سمت مبادلات بین‌المللی است بلکه همچنین تبادلات بین آن منطقه با سایر مناطق آن کشور را نیز شامل می‌شود. مدل‌های داده–ستانده منطقه‌ای با چهار معیار اصلی قابل تمیز هستند:

- تعداد مناطق مورد بررسی: مدل‌های تک منطقه‌ای یا چند منطقه‌ای
- به رسمیت شناختن (یا نشناختن) پیوندهای متقابل بین منطقه‌ای
- درجه‌ای از جزئیات در جریان تبادلات بین منطقه‌ای (که با درجه‌ای از جزئیات تقاضا شده برای اطلاعات داده–ستانده مرتبط است)
- نوع فرضیه‌های مفروض برای برآورد ضرایب تجاری.

اگر عناصر ناحیه اول جدول داده–ستانده به صورت x_{ij} و میزان ستانده هر بخش نیز با X_j نشان داده شود، آنگاه ضرایب فنی تولید به صورت زیر محاسبه می‌شود:

$$a_{ij} = \frac{x_{ij}}{X_j} \qquad (۷)$$

بدین ترتیب a_{ij} میزان خریداری شده از بخش i برای تولید یک واحد ستانده (محصول) در بخش j است. در ناحیه مصارف واسطه‌ای (ناحیه اول) به تعداد هر عنصر یک ضریب فنی تولید محاسبه می‌گردد و نتیجتاً ماتریسی n*n تشکیل خواهد شد به نام A که عناصر آن ضرایب فنی تولید بوده و به «ماتریس ضرایب فنی» مشهور است.

از جمله کاربردهای دیگر جدول داده–ستانده، پیش‌بینی تقاضای نیروی کار به تفکیک بخش‌ها و آثار هریک از اجزای تقاضای نهایی در ایجاد اشتغال است. چنانچه ε_j اشتغال در بخش j باشد، آنگاه ضریب اشتغال در این بخش به صورت زیر محاسبه می‌شود:

$$e_j = \frac{\varepsilon_j}{q_j} \qquad (۸)$$

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-26]

[DOI: 10.52547/qjerp.30.104.183]

در این صورت به تعداد هر بخش (n)، ضریب اشتغال بدست می‌آید و ضریب اشتغال بخش j به معنی میزان نیروی کار مورد نیاز برای تولید یک واحد محصول در آن بخش می‌باشد. همچنین ماتریس اشتغال، L، حاصل ضرب ماتریس قطری ضرایب اشتغال $\hat{e}$ و معکوس ماتریس لئونتیف خواهد بود، به عبارت دیگر:

$$L = \hat{e}[I - A]^{-1}F \qquad (۹)$$

همچنین اگر K_j میزان تشکیل سرمایه بخش j باشند، آنگاه با تقسیم به میزان ستانده بخش j به ضریب فزاینده تشکیل سرمایه بدست می‌آید:

$$k_j = \frac{K_j}{X_j} \qquad (۱۰)$$

برای بررسی اثرات تشکیل سرمایه بر اشتغال، نیاز است تا فرمول‌های سرمایه و اشتغال بازنویسی گردد، بعد از آن با بدست آوردن ستانده کل بر اساس سرمایه‌گذاری و جای‌گذاری آن در فرمول اشتغال، رابطه تغییرات اشتغال برحسب سرمایه‌گذاری بدست می‌آید:

$$\mathrm{K} = \hat{k}(I - A)^{-1}F = \hat{k}X \Rightarrow (\widehat{k})^{-1}K = X \qquad (۱۱)$$

$$\mathrm{L} = \hat{l}(I - A)^{-1}F = \hat{l}X \qquad (۱۲)$$

$$\Rightarrow L = (\widehat{l})(\widehat{k})^{-1}K \qquad (۱۳)$$

$$\Rightarrow \Delta L = (\widehat{l})(\widehat{k})^{-1}\Delta K \qquad (۱۴)$$

این رابطه، تغییرات در اشتغال را به ازای تغییر در تشکیل سرمایه نشان می‌دهد.

۳. بخش‌های اقتصادی و سناریوسازی

در این مطالعه، به منظور بررسی میزان تأثیرگذاری سرمایه‌گذاری بر اشتغال‌زایی صنعت گردشگری استان، از جدول داده–ستانده استان خراسان رضوی که در سال ۱۳۹۷ توسط سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان تهیه شده و به جزئی‌ترین و تفکیک‌ترین حالت ممکن (۷۷ بخش اقتصادی) می‌باشد، استفاده شده است. لازم به ذکر است که با توجه به محدودیت‌های آماری در بخش اشتغال، برخی از بخش‌های ماتریس داده – ستانده، در یکدیگر ادغام شده‌اند. به همین دلیل

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-26]
[DOI: 10.52547/qjerp.30.104.183]

از ماتریس ۳۴ بخشی استفاده شده است. جزئیات مربوط به بخش‌های ادغام شده و همچنین سهم بخش گردشگری در اشتغال هر یک از فعالیت‌های اصلیِ این بخش، در جدول (۱) نشان داده شده است. نحوه دستیابی به سهم‌های مذکور نیز به طرق مختلف همچون محاسبه سهم شهروند-گردشگر و محاسبه سهم مسافران مدنظر قرار گرفته شده است. در ابتدا وضعیت اشتغال در هر یک از فعالیت‌های اصلی گردشگری استان مورد بررسی قرار گرفته و سپس به تحلیل اثر افزایش سرمایه‌گذاری در همه و در هر یک از بخش‌های اصلی گردشگری بر میزان اشتغال در صنعت گردشگری استان پرداخته خواهد شد. به منظور بررسی میزان تأثیرگذاری سرمایه‌گذاری بر اشتغال صنعت گردشگری استان، از ۲ سناریوی افزایش ۱۰۰ میلیارد ریالی سرمایه‌گذاری استفاده شده است. سناریوی اول مربوط به افزایش ۱۰۰ میلیارد ریالی سرمایه‌گذاری در تمام فعالیت‌های بخش‌های گردشگری به صورت هم‌زمان - معادل ۸۰۰ میلیارد ریال افزایش سرمایه‌گذاری در ۸بخش گردشگری استان- می‌باشد. سناریوی دوم نیز مربوط به افزایش ۱۰۰ میلیارد ریالی سرمایه‌گذاری در هر یک از بخش‌های اصلی گردشگری به صورت مجزا از یکدیگر است.

جدول ۱. فعالیت‌های اصلی بخش گردشگری استان خراسان رضوی
و سهم بخش گردشگری از اشتغال هر یک از این فعالیت‌ها

فعالیت	سهم گردشگری از اشتغال (درصد)
ساختمان‌های مسکونی و سایر ساختمان‌ها	۱۲/۵
عمده فروشی و خرده‌فروشی و وسایل نقلیه‌ی موتوری و موتورسیکلت	۸/۹۲
حمل و نقل با راه‌آهن، زمینی و هوایی و انبارداری و پست و پیک	۵۲
تأمین جا و فعالیت‌های غذا و آشامیدنی	۴۸
فعالیت‌های کرایه و اجاره، استخدام، آژانس و...	۲۹/۳
فعالیت‌های مربوط به سلامت انسان و مددکاری و...	۹
هنر، سرگرمی و تفریح	۹/۹
خدمات مذهبی و سیاسی و تعمیر رایانه و سایر	۳/۷

مأخذ: یافته‌های تحقیق

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-26]

[DOI: 10.52547/qjerp.30.104.183]

۴. یافته‌ها

۴-۱. وضعیت اشتغال و منابع انسانی صنعت گردشگری استان

به منظور بررسی وضعیت اشتغال و منابع انسانی صنعت گردشگری استان می‌توان از جدول شماره۲ کمک گرفت. با توجه به اطلاعات جدول از مجموع ۱۸۳۴۳۲۷ نفر شاغل در فعالیت‌های اقتصادی استان، تعداد ۱۵۵۸۰۱ نفر در بخش گردشگری اشتغال دارند. بنابراین بخش گردشگری حدود ۸/۵درصد از کل اشتغال استان را شامل می‌شود. اما در بین فعالیت‌های بخش گردشگری، بخش «حمل و نقل با راه‌آهن، زمینی و هوایی و انبارداری و پست و پیک» با تعداد ۷۶۵۵۶ نفر شاغل، بیشترین سهم از اشتغال بخش گردشگری استان را نسبت به سایر بخش‌های اقتصادی در بر می‌گیرد. به بیان دیگر ۴۹ درصد از افراد شاغل در بخش گردشگری استان در بخش «حمل و نقل با راه‌آهن، زمینی و هوایی و انبارداری و پست و پیک» مشغول به فعالیت هستند. پس از آن، بخش «ساختمان‌های مسکونی و سایر ساختمان‌ها» و بخش «عمده فروشی و خرده فروشی» به ترتیب با تعداد ۳۱۸۸۰ نفر (حدود ۲۰ درصد از کل اشتغال بخش گردشگری) و ۲۰۵۴۷ نفر شاغل (حدود ۱۳درصد از کل اشتغال بخش گردشگری) قرار دارند. کمترین تعداد افراد شاغل در بخش گردشگری نیز با تعداد ۶۸۱ نفر (کمتر از ۰/۵ درصد) در بخش «هنر، سرگرمی و تفریح» مشغول به فعالیت هستند.

جدول ۲. اشتغال ایجاد شده توسط فعالیت‌های اقتصادی و بخش گردشگری استان سال ۱۳۹۷

فعالیت	اشتغال (نفر)	رتبه اشتغال	اشتغال بخش گردشگری (نفر)	رتبه اشتغال بخش گردشگری
کشاورزی	۳۷۶۱۲۵	۱	-	-
نفت و گاز و معادن	۸۸۱۱	۲۳	-	-
صنایع مواد غذایی و آشامیدنی	۷۲۰۱۳	۸	-	-
ساخت منسوجات	۲۷۷۱۵	۱۳	-	-
ساخت پوشاک	۱۸۴۶	۳۱	-	-
ساخت چرم و محصولات وابسته	۲۶۶۷	۳۰	-	-

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-26]

[DOI: 10.52547/qjerp.30.104.183]

فعالیت	اشتغال (نفر)	رتبه اشتغال	اشتغال بخش گردشگری (نفر)	رتبه اشتغال بخش گردشگری
ساخت کاغذ و محصولات کاغذی و حصیربافی و...	۶۶۳۱	۲۸	-	-
چاپ و تکثیر رسانه‌های ضبط شده	۳۹۴۷	۲۹	-	-
ساخت کُک و فراورده‌های حاصل از پالایش نفت	۱۴۳۸	۳۳	-	-
ساخت مواد شیمیایی و فراورده‌های شیمیایی	۱۰۴۲۰	۲۲	-	-
ساخت محصولات از لاستیک و پلاستیک	۷۶۰۱	۲۶	-	-
تولید سایر فراورده‌های معدنی غیرفلزی	۳۵۹۵۹	۱۲	-	-
تولید فلزات پایه	۱۱۸۷۲	۲۰	-	-
ساخت، تعمیر و نصب محصولات فلزی ساخته شده، به جز ماشین‌آلات و تجهیزات	۸۵۷۸	۲۴	-	-
تولید محصولات رایانه‌ای، تجهیزات برقی، تعمیر و نصب ماشین‌آلات و تجهیزات و تولید ماشین‌آلات و تجهیزات طبقه‌بندی نشده در جای دیگر	۴۰۵۹۴	۱۰	-	-
ساخت وسایل نقلیه‌ی موتوری، تریلرو نیم تریلر	۴۰۳۰۱	۱۱	-	-
ساخت و تعمیر سایر تجهیزات حمل ونقل	۹۵۰	۳۴	-	-
تولید مبلمان و مصنوعات طبقه‌بندی نشده در جای دیگر	۱۵۳۶	۳۲	-	-
تولید، انتقال و توزیع برق و گاز	۱۳۹۱۹	۱۸	-	-
آبرسانی،مدیریت پسماند، فاضلاب و فعالیت‌های تصفیه	۸۲۱۴	۲۵	-	-
ساختمان‌های مسکونی و سایر ساختمان ها	۲۵۴۸۸۸	۲	۳۱۸۸۰	۲
عمده فروشی و خرده‌فروشی و وسایل نقلیه‌ی موتوری و موتورسیکلت	۲۳۰۲۹۸	۳	۲۰۵۴۷	۳
حمل و نقل با راه‌آهن، زمینی و هوایی و انبارداری و پست و پیک	۱۴۷۲۸۸	۴	۷۶۵۵۶	۱
تأمین جا و فعالیت‌های غذا و آشامیدنی	۲۷۵۳۶	۱۴	۱۳۲۱۳	۴
ارتباطات	۱۴۲۸۲	۱۷	-	-
بانک و بیمه و مالی	۲۳۶۰۷	۱۵	-	-
خدمات واحدهای مسکونی	۱۱۰۰۴	۲۱	-	-
تحقیق و توسعه و فعالیت‌های علمی	۲۰۷۵۲	۱۶	-	-

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-26]

[DOI: 10.52547/qjerp.30.104.183]

فعالیت		اشتغال (نفر)	رتبه اشتغال	اشتغال بخش گردشگری (نفر)	رتبه اشتغال بخش گردشگری
فعالیت‌های کرایه و اجاره، استخدام، آژانس و...		۱۳۰۶۷	۱۹	۳۸۲۶	۷
امور عمومی و دفاعی		۱۰۹۸۳۷	۶	-	-
آموزش		۱۰۹۰۴۴	۷	-	-
فعالیت‌های مربوط به سلامت انسان و مددکاری و...		۴۲۹۴۷	۹	۳۸۶۹	۶
هنر، سرگرمی و تفریح		۶۹۱۱	۲۷	۶۸۱	۸
خدمات مذهبی و سیاسی و تعمیر رایانه و سایر		۱۴۱۷۲۹	۵	۵۲۲۹	۵
مجموع	نفر	۱۸۳۴۳۲۷	-	۱۵۵۸۰۱	٪ ۱۰۰
	درصد از کل	٪ ۱۰۰		٪ ۸/۵	

مأخذ: یافته‌های تحقیق

۴-۲. بررسی میزان تأثیرگذاری سرمایه‌گذاری بر اشتغال و منابع انسانی صنعت گردشگری استان خراسان رضوی

به منظور بررسی میزان تأثیرگذاری سرمایه‌گذاری بر اشتغال صنعت گردشگری استان، از ۲سناریوی افزایش ۱۰۰ میلیارد ریالی سرمایه‌گذاری استفاده شده است. سناریوی اول مربوط به افزایش ۱۰۰ میلیارد ریالی سرمایه‌گذاری در همه‌ی بخش‌های گرشگری (۸ بخش اصلی) به صورت هم‌زمان – معادل ۸۰۰ میلیارد ریال افزایش سرمایه‌گذاری در ۸ بخش گردشگری استان– می‌باشد. سناریوی دوم نیز مربوط به افزایش ۱۰۰ میلیارد ریالی سرمایه‌گذاری در هر یک از بخش‌های اصلی گرشگری به صورت مجزا از یکدیگر است. در ادامه به بررسی اثرات اعمال سناریوهای مذکور بر کل اشتغال صنعت گردشگری استان و همچنین اشتغال مستقیم و غیر مستقیم ناشی از آن، پرداخته خواهدشد.

اشتغال‌زایی افزایش ۱۰۰ میلیارد ریالی سرمایه‌گذاری در همه بخش‌های گردشگری استان به صورت هم‌زمان

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-26]

[DOI: 10.52547/qjerp.30.104.183]

برای بررسی اشتغال‌زایی فعالیت‌های گردشگری در این سناریو، ۱۰۰ میلیارد ریال سرمایه‌گذاری در همه‌ی بخش‌های گرشگری (۸ بخش اصلی) به صورت هم‌زمان (در کل معادل ۸۰۰ میلیارد ریال) افزایش یافته است. در جدول شماره ۳ نتایج اعمال این سناریو بر اشتغال فعالیت-های اقتصادی استان ارائه شده است. نتایج نشان دهنده این است که افزایش ۱۰۰ میلیارد ریالی سرمایه‌گذاری در همه بخش‌های گردشگری، در کل ۲۸۳۱ نفر اشتغال در سطح فعالیت‌های اقتصادی استان ایجاد می‌کند. از این میزان ۲۷۶۴ نفر (۹۷/۵ درصد)، به صورت مستقیم در بخش‌های ۸ گانه‌ی صنعت گردشگری استان و ۶۷ نفر (۲/۵ درصد) نیز به صورت غیر مستقیم در سایر بخش‌های اقتصادی استان، اشتغال پیدا می‌کنند.

در بین فعالیت‌های گردشگری، بیشترین اشتغال ایجاد شده در اثر افزایش سرمایه‌گذاری (اشتغال مستقیم)، ۱۵۰۶ نفر (معادل ۵۳ درصد از کل اشتغال ایجادی) است که مربوط به بخش «خدمات مذهبی و سیاسی و تعمیر رایانه و سایر» می‌باشد. بخش «ساختمان‌های مسکونی و سایر ساختمان‌ها» با ۳۵۳ نفر (معادل ۱۲/۵ درصد) و بخش «فعالیت‌های کرایه و اجاره، استخدام، آژانس و...» با اشتغال ۲۲۸ نفر (معادل ۸ درصد از کل اشتغال ایجاد شده) در رتبه‌های بعدی قرار دارند. کمترین اشتغال مستقیم ایجاد شده بر اثر افزایش سرمایه‌گذاری در همه‌ی بخش‌های گردشگری نیز مربوط به بخش «هنر، تفریح و سرگرمی» (با ۷۶ نفر افزایش اشتغال) می‌باشد.

جدول ۳. اشتغال‌زایی افزایش ۱۰۰ میلیارد ریالی سرمایه‌گذاری در همه بخش‌های گردشگری استان

فعالیت	اشتغال اولیه (نفر)	اشتغال ثانویه (نفر)	تغییرات اشتغال (نفر)	تغییرات اشتغال (٪)	سهم افزایش اشتغال (٪)
ساختمان‌های مسکونی و سایر ساختمان ها	۲۵۴۸۸۸	۲۵۵۲۴۱	۳۵۳	۰/۱۴	۱۲/۴۷
عمده فروشی و خرده‌فروشی و وسایل نقلیه‌ی موتوری و موتورسیکلت	۲۳۰۲۹۸	۲۳۰۴۹۵	۱۹۷	۰/۰۹	۶/۹۵
حمل و نقل با راه‌آهن، زمینی و هوایی و انبارداری و پست و پیک	۱۴۷۲۸۸	۱۴۷۴۶۶	۱۷۸	۰/۱۲	۶/۲۹
تأمین جا و فعالیت‌های غذا و آشامیدنی	۲۷۵۳۶	۲۷۶۲۷	۹۱	۰/۳۳	۳/۲۰

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-26]

[DOI: 10.52547/qjerp.30.104.183]

فعالیت	اشتغال اولیه (نفر)	اشتغال ثانویه (نفر)	تغییرات اشتغال (نفر)	تغییرات اشتغال (٪)	سهم افزایش اشتغال (٪)
فعالیت‌های کرایه و اجاره، استخدام، آژانس و...	۱۳۰۶۷	۱۳۲۹۵	۲۲۸	۱/۷۴	۸/۰۵
فعالیتهای مربوط به سلامت انسان و مددکاری و...	۴۲۹۴۷	۴۳۰۸۲	۱۳۵	۰/۳۱	۴/۷۶
هنر، سرگرمی و تفریح	۶۹۱۱	۶۹۸۷	۷۶	۱/۱۰	۲/۶۹
خدمات مذهبی و سیاسی و تعمیر رایانه و سایر	۱۴۱۷۲۹	۱۴۳۲۳۵	۱۵۰۶	۱/۰۶	۵۳/۲۰
سایر فعالیت‌های اقتصادی استان	۹۶۹۶۶۴	۹۶۹۷۳۱	۶۷	۰/۰۰۷	۲/۳۹
مجموع	۱۸۳۴۳۲۸	۱۸۳۷۱۵۹	۲۸۳۱	-	۱۰۰/۰۰
اشتغال کل ایجاد شده (نفر)	۲۸۳۱ (۱۰۰ درصد)				
اشتغال مستقیم (نفر)	۲۷۶۴ (۹۷/۵ درصد)				
اشتغال غیر مستقیم (نفر)	۶۷ (۲/۵ درصد)				

مأخذ: یافته‌های تحقیق

۴-۳. اشتغال‌زایی افزایش ۱۰۰ میلیارد ریالی سرمایه‌گذاری در هر بخش گردشگری به صورت جداگانه

برای بررسی اشتغال‌زایی فعالیت‌های گردشگری، در این سناریو افزایش ۱۰۰ میلیارد ریال سرمایه‌گذاری در هریک از بخش‌های صنعت گرشگری به صورت جداگانه و مجزا از یکدیگر، اعمال شده است. نتایج مربوط به اعمال این سناریو در جدول شماره (۴) نشان داده شده است. نتایج جدول (۴) نشان می‌دهد چنانچه ۱۰۰ میلیارد ریال سرمایه‌گذاری در بخش گردشگریِ «ساختمان‌های مسکونی و سایر ساختمان‌ها» افزایش یابد، باعث اشتغال ۳۶۹ نفر در کل فعالیت‌های اقتصادی استان خواهد شد که از این تعداد، ۳۴۲ نفر (حدود ۹۳ درصد از کل اشتغال ایجاد شده) به‌صورت مستقیم در همین بخش (ساختمان‌های مسکونی و سایر ساختمان‌ها) اشتغال خواهند داشت و ۲۷ نفر دیگر (حدود ۷ درصد) به‌صورت غیر مستقیم در سایر بخش‌های اقتصادی فعالیت

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-26]
[DOI: 10.52547/qjerp.30.104.183]

خواهند داشت. در واقع می‌توان گفت با اعمال ۱۰۰ میلیارد ریال سرمایه‌گذاری در این بخش، برای ۳۶۹ نفر به‌صورت مستقیم و ۲۷ نفر به صورت غیر مستقیم، شغل ایجاد خواهد شد.

نتایج نشان داد که با هر ۱۰۰ میلیارد سرمایه‌گذاری در بخش گردشگریِ «عمده فروشی و خرده‌فروشی»، تعداد ۱۸۱ نفر در کل بخش‌های مختلف اقتصادی استان اشتغال ایجاد می‌شود. از این تعداد برای ۱۷۳ نفر (۹۵/۵ درصد) به صورت مستقیم در بخش «عمده فروشی و خرده فروشی» و برای ۸ نفر (۴/۵ درصد) به‌صورت غیر مستقیم در سایر فعالیت‌های اقتصادی استان اشتغال ایجاد خواهد شد.

بر اساس نتایج بدست آمده، چنانچه ۱۰۰ میلیارد ریالی سرمایه‌گذاری در بخش گردشگریِ «حمل و نقل با راه‌آهن، زمینی و هوایی و انبارداری و پست و پیک»، افزایش یابد، در کل باعث اشتغال ۱۷۹ نفر در فعالیت‌های اقتصادی استان خواهد شد که از این تعداد، ۱۶۶ نفر (حدود ۹۳درصد از کل اشتغال ایجاد شده) در همین بخش به صورت مستقیم و ۱۳ نفر دیگر (حدود ۷درصد) در سایر بخش‌های اقتصادی به صورت غیر مستقیم فعالیت خواهند داشت.

نتایج گویای آن است که چنانچه سرمایه‌گذاری در بخش گردشگریِ «تأمین جا و فعالیت‌های غذا و آشامیدنی» به میزان ۱۰۰ میلیارد ریال افزایش یابد، باعث اشتغال ۱۰۶ نفر در کل فعالیت‌های اقتصادی استان خواهد شد که از این تعداد، ۹۰ نفر (حدود ۸۵ درصد از کل اشتغال ایجاد شده) به صورت مستقیم در همین بخش اشتغال خواهند داشت و ۱۶ نفر دیگر (حدود ۱۵درصد) در سایر بخش‌های اقتصادی فعالیت خواهند داشت. در واقع می‌توان گفت با اعمال ۱۰۰میلیارد ریال سرمایه‌گذاری در این بخش، برای ۹۰ نفر به صورت مستقیم و برای ۱۶ نفر به صورت غیر مستقیم، شغل ایجاد خواهد شد.

با توجه به جدول ذیل می‌توان به این نتیجه رسید که افزایش ۱۰۰ میلیارد ریالی سرمایه‌گذاری در بخش گردشگریِ «فعالیت‌های کرایه و اجاره، استخدام، آژانس و...)»، در کل باعث اشتغال ۲۴۶ نفر در فعالیت‌های اقتصادی استان خواهد شد. از این تعداد، ۲۲۶ نفر (حدود ۹۲ درصد از کل

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-26]

[DOI: 10.52547/qjerp.30.104.183]

اشتغال ایجاد شده) به صورت مستقیم در همین بخش اشتغال خواهند داشت و ۲۰ نفر دیگر (حدود ۸ درصد) در سایر بخش‌های اقتصادی فعالیت خواهند داشت.

همچنین نتایج نشان داد که چنانچه سرمایه‌گذاری در بخش گردشگریِ «فعالیت‌های مربوط به سلامت انسان و مددکاری و...)»، به میزان ۱۰۰ میلیارد ریال افزایش یابد، در کل باعث اشتغال ۱۴۳نفر در فعالیت‌های اقتصادی استان خواهد شد که از این تعداد، ۱۳۵ نفر (حدود ۹۴/۵ درصد از کل اشتغال ایجاد شده) در همین بخش به صورت مستقیم و ۸ نفر دیگر (حدود ۵/۵ درصد) در سایر بخش‌های اقتصادی به صورت غیرمستقیم فعالیت خواهند داشت. اما با هر ۱۰۰ میلیار سرمایه‌گذاری در بخش گردشگریِ «هنر، سرگرمی و تفریح»، تعداد ۸۸ نفر در بخش‌های مختلف اقتصادی استان اشتغال ایجاد می‌شود. از این تعداد برای ۷۶ نفر (۸۶ درصد) به صورت مستقیم در بخش «هنر، سرگرمی و تفریح» و برای ۱۲ نفر (۱۴ درصد) به صورت غیر مستقیم در سایر فعالیت‌های اقتصادی استان، اشتغال ایجاد خواهد شد.

ضمن اینکه چنانچه ۱۰۰ میلیارد ریالی سرمایه‌گذاری در بخش گردشگریِ «خدمات مذهبی و سیاسی و تعمیر رایانه و سایر» افزایش یابد، باعث اشتغال ۱۵۱۹ نفر در فعالیت‌های اقتصادی استان خواهد شد. از این تعداد، ۱۴۹۸ نفر (حدود ۹۹ درصد از کل اشتغال ایجاد شده) در همین بخش اشتغال خواهند داشت و ۲۱ نفر دیگر (حدود ۱ درصد) در سایر بخش‌های اقتصادی فعالیت خواهند داشت. در واقع می‌توان گفت با اعمال ۱۰۰ میلیارد ریال سرمایه‌گذاری در این بخش، برای ۱۴۹۸ نفر به صورت مستقیم و برای ۲۱ نفر به صورت غیر مستقیم، شغل ایجاد خواهد شد. از جدول (۴) می‌توان جهت مقایسه‌ی نتایج اعمال سناریوی افزایش سرمایه‌گذاری در صنعت گردشگری (در همه بخش‌ها به صورت هم‌زمان و در هر بخش به صورت جداگانه) نیز استفاده نمود.

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-26]

[DOI: 10.52547/qjerp.30.104.183]

جدول ۴. نتیجه اشتغال مستقیم و غیر مستقیمِ ایجاد شده
بر اثر اعمال سناریوی افزایش سرمایه‌گذاری در بخش‌های مختلف گردشگری

فعالیت	کل اشتغال (نفر)		اشتغال مستقیم (نفر)		اشتغال غیر مستقیم (نفر)	
	تعداد (نفر)	درصد	تعداد (نفر)	درصد	تعداد (نفر)	درصد
همه بخش‌های گردشگری (۸ بخش)	۲۸۳۱	۱۰۰	۲۷۶۴	۹۷/۵	۶۷	۲/۵
ساختمان‌های مسکونی و سایر ساختمان‌ها	۳۶۹	۱۰۰	۳۴۲	۹۳	۲۷	۷
عمده فروشی و خرده‌فروشی و وسایل نقلیه‌ی موتوری و موتورسیکلت	۱۸۱	۱۰۰	۱۷۳	۹۵/۵	۸	۴/۵
حمل و نقل با راه‌آهن، زمینی و هوایی و انبارداری و پست و پیک	۱۷۹	۱۰۰	۱۶۶	۹۳	۱۳	۷
تأمین جا و فعالیت‌های غذا و آشامیدنی	۱۰۶	۱۰۰	۹۰	۸۵	۱۶	۱۵
فعالیت‌های کرایه و اجاره، استخدام، آژانس و...	۲۴۶	۱۰۰	۲۲۶	۹۲	۲۰	۸
فعالیت‌های مربوط به سلامت انسان و مددکاری و...	۱۴۳	۱۰۰	۱۳۵	۹۴/۵	۸	۵/۵
هنر، سرگرمی و تفریح	۸۸	۱۰۰	۷۶	۸۶	۱۲	۱۴
خدمات مذهبی و سیاسی و تعمیر رایانه و سایر	۱۵۱۹	۱۰۰	۱۴۹۸	۹۹	۲۱	۱

مأخذ: یافته‌های تحقیق

۵. جمع بندی و پیشنهادات

امروزه گردشگری جزو بزرگترین و متنوع ترین صنایع در دنیا به حساب می‌آید. این صنعت از طریق تأثیر بر درآمد ملی، اشتغال، تغییر قیمت‌ها و تراز بازرگانی ملی، اقتصاد کشور را تحت تأثیر قرار می‌دهد. صنعت گردشگری از جمله زیر بخش‌های اقتصادی است که به دلیل ارتباط با بخش-های مختلف و تنوع اقتصادی و همچنین نیاز به گردشگری به عنوان یک‌کالای اساسی در جوامع امروزی، دارای فرصت‌های زیاد و رو به رشدی می‌باشد که علاوه بر پتانسیل جذب منابع مالی، به نظر می‌رسد که سرمایه‌گذاری در این حوزه از توجیه اقتصادی نسبتاً بالایی نیز برخوردار باشد. لذا

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-26]
[DOI: 10.52547/qjerp.30.104.183]

بررسی تبعات و آثار سرمایه‌گذاری در بخش گردشگری از اهمیت به‌سزایی برخوردار بوده که از نتایج آن می‌توان در برنامه‌ریزی‌هایی که در سطوح کلان منطقه صورت می‌گیرد، بهره جست. لذا هدف اصلی این مطالعه، بررسی میزان تأثیرگذاری سرمایه‌گذاری بر اشتغال‌زایی صنعت گردشگری در استان خراسان رضوی است.

با توجه به نتایج تحقیق حاضر، در یک جمع بندی کلی می‌توان گفت که صنعت گردشگری از بازدهی بالایی برای اشتغال‌زایی هر واحد سرمایه‌گذاری که در این صنعت صورت می‌گیرد، برخوردار است. به گونه‌ای که چنانچه سرمایه‌گذاری در همه بخش‌های گردشگری، به صورت هم‌زمان ۱۰۰ میلیارد ریال (در کل معادل ۸۰۰ میلیارد ریال) افزایش یابد، ۲۸۳۱ نفر اشتغال در سطح فعالیت‌های اقتصادی استان ایجاد می‌نماید. از این میزان ۹۷/۵ درصد افراد، به صورت مستقیم در بخش‌های ۸ گانه‌ی صنعت گردشگری استان اشتغال خواهند یافت. در بین فعالیت‌های گردشگری، بیشترین اشتغال مستقیم ایجاد شده مربوط به بخش «خدمات مذهبی و سیاسی» (معادل۵۳ درصد از کل اشتغال ایجادی) و کمترین اشتغال مستقیم ایجاد شده نیز مربوط به بخش «هنر، تفریح و سرگرمی» می‌باشد. اشتغال‌زایی غیر مستقیم حاصل از سرمایه‌گذاری متناسب و هم‌زمان در تمام بخش‌های گردشگری، معادل ۲/۵ درصد از کل اشتغال ایجادی در استان است.

همچنین از نتایج بدست آمده می‌توان چنین دریافت که اگر سرمایه‌گذاری در هر یک از بخش‌های صنعت گردشگری به تفکیک نیز انجام شود، اشتغال‌زایی چشمگیری را به‌صورت مستقیم در همان بخش به دنبال خواهد داشت. به‌گونه‌ای که چنانچه افزایش ۱۰۰ میلیارد ریال سرمایه‌گذاری در هر یک از بخش‌های صنعت گردشگری (به صورت مجزا) انجام گیرد، بیشترین اشتغال مستقیم ایجاد شده، مربوط به بخش «خدمات مذهبی و سیاسی» با تعداد ۱۴۹۸ نفر است. در واقع می‌توان نتیجه گرفت که اگر هدف از سرمایه‌گذاری، افزایش اشتغال‌زایی است، سیاست‌گذار بایستی به این بخش‌توجه ویژه نماید و سهم مهمی از سرمایه‌ها را به این سمت سوق دهد. ضمن اینکه بیشترین تأثیر سرمایه‌گذاری در یک بخش، بر ایجاد اشتغال غیر مستقیم، به ترتیب مربوط به بخش «ساختمان‌های مسکونی و سایر ساختمان‌ها»، بخش «خدمات مذهبی و سیاسی» و بخش «فعالیت‌های کرایه و اجاره، استخدام، آژانس و...» می‌باشد. لذا توسعه گردشگری و افزایش

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-26]

[DOI: 10.52547/qjerp.30.104.183]

سرمایه‌گذاری در این صنعت، پیامدهای مثبت و قابل توجه اشتغال‌زایی را به‌صورت مستقیم و غیرمستقیم در استان به دنبال دارد. بنابراین سرمایه‌گذاری در صنعت گردشگری به دلیل توان بالای اشتغال‌زایی آن، می‌تواند موتور محرک و توسعه اقتصادی استان بوده و رشد این بخش را موجب شود. علاوه بر این با توجه به اینکه گردشگری یک صنعت کاربر است می‌تواند به صورت یک بخش فعال اقتصادی از نیروی کار بیشتر از سایر عوامل استفاده کند و موجبات بالا بردن سطح اشتغال را فراهم آورد. زیرا میزان سرمایه‌گذاری برای ایجاد یک شغل در زمینه خدمات گردشگری در مقایسه با دیگر صنایع کمتر می‌باشد. از آنجا که بسیاری از خدمات نیروی کار در گردشگری را نمی‌توان با تکنولوژی جایگزین نمود؛ توسعه گردشگری زمینه‌های ایجاد اشتغال را فراهم نموده و از نرخ بیکاری می‌کاهد. لذا در صورتی که برنامه‌ریزی و مدیریت صحیح در این زمینه صورت بگیرد، می‌تواند کمک زیادی به رشد و توسعه پایدار از طریق افزایش اشتغال در کشور نماید. استان خراسان رضوی نیز به دلیل نقش خاصی که در جذب گردشگران مذهبی در سطح کشور و حتی منطقه دارد، می‌تواند آثار شگرفی در شکوفایی و رونق اقتصادی منطقه و ایجاد فرصت‌های شغلی و منابع درآمدی داشته باشد.

بر اساس نتایج بدست آمده از این پژوهش، سیاست‌ها و پیشنهادات زیر ارائه می‌گردد:

- بر اساس نتایج، سرمایه‌گذاری در بخش‌های «ساختمان‌های مسکونی و غیرمسکونی» و «فعالیت‌های مربوط به کرایه و اجاره»، اشتغال‌زایی زیادی به صورت مستقیم و غیر مستقیم، ایجاد می‌کند. علاوه بر فعالیت‌های معمول در این حوزه‌ها مانند احداث ساختمان مسکونی و ساخت سایر ساختمان‌ها (واحدهای تجاری و فرهنگی و ورزشی و ساخت بناها و محوطه‌سازی مربوط به تمامی جاذبه‌های گردشگری) پیشنهاد می‌گردد بر روی احداث و توسعه اقامتگاه‌های بومگردی در سطح استان خراسان رضوی، متناسب با سلیقه و ذائقه مشتریان، به‌صورت ویژه سرمایه‌گذاری شود. زیرا ویژگی خاص اقامت‌گاه‌های بوم‌گردی این است که اشتغال غیرمستقیم بالایی دارد؛ به طوری‌که وقتی اقامت‌گاهی داخل روستایی ایجاد می‌شود، تلفیقی از کسب و کارهای کشاورزی، دامپروری، صنایع دستی، آموزشی، گردشگری و سایر کسب و

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-26]

[DOI: 10.52547/qjerp.30.104.183]

کارها به نوعی درگیر می‌شود. از مزیت‌های کسب و کارهای گردشگری در حوزه گردشگری و صنایع دستی در روستاها این است که به حجم سرمایه‌گذاری پایینی نیاز دارد؛ تلفیقی از کسب و کارهای مختلف هستند؛ قدرت جذب گردشگر داخلی و خارجی را دارند و در گسترش و رونق دادن به صنعت توریسم تأثیر به سزایی دارند؛ نرخ بازگشت سرمایه مناسبی دارند؛ اشتغال مستقیم و غیرمستقیم ایجاد می‌کنند و باعث مهاجرت معکوس می‌شوند. ارائه پک‌های خدماتی متنوع توسط این اقامتگاه‌ها اعم ازغذاها و نوشیدنی‌های محلی، تورهای مخصوص اقامتگاه‌های بوم‌گردی مانند تفرجگاه‌های زیبا و یا طبیعت‌گردی، برنامه‌های بازدید و معرفی جاذبه‌ها و آداب و رسوم بکر منطقه به گردشگران می‌تواند در جذب هر چه بیشتر گردشگران و افزایش اشتغال در مناطق مختلف استان نقش به‌سزایی داشته باشد.

- با توجه به نتایج مطالعه، برای افزایش اشتغال‌زایی، پیشنهاد می‌گردد سرمایه‌گذاری در حوزه خدمات مذهبی سیاسی در سطح استان افزایش یابد. از جمله این خدمات می‌توان به این موارد اشاره نمود. احداث و یا گسترش نمایشگاه‌هایی با رویکرد مذهبی در مناسبت‌های گوناگون در سطح استان، تربیت کارشناسان متخصص در حوزه‌ی علوم سیاسی و مذهبی و به‌کارگیری آن‌ها در جهت افزایش آگاهی‌های مذهبی- سیاسی اقشار جامعه در سطح استان، استفاده هرچه بیشتر از فضاهای الکترونیکی، فناوری‌ها و امکانات دنیای دیجیتال در جهت تجمیع ارائه خدمات دینی، مذهبی و زیارتی مورد نیاز و تسهیل دسترسی افراد در سطوح سنی مختلف، مانند طراحی اپلیکیشن‌های مذهبی – زیارتی.
- توسعه‌گردشگری به دلیل اشتغال‌زایی مستقیم و غیرمستقیم قابل‌توجهی که دارد، می‌تواند اقدام مهمی برای رفع مشکل بیکاری در استان باشد. لذا پیشنهاد می‌گردد در سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌های‌آتی، به‌هیچ عنوان از سهم سرمایه‌گذاری در صنعت گردشگری کاسته نشود.

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-26]

[DOI: 10.52547/qjerp.30.104.183]

منابع

بختیاری، صادق و مرتضی یزدانی (۱۳۸۹). «بررسی آثار مستقیم و غیر مستقیم گردشگری بر اشتغال». فصلنامه علوم اقتصادی، سال چهارم، شماره ۱۳، ص ۴۹ تا ۶۱.

تاج علی، معصومه (۱۳۸۵). *بررسی اثرات اقتصادی گردشگری در جمهوری اسلامی ایران*. پایان نامه کارشناسی ارشد. وزارت علوم، تحقیقات و فناوری. دانشگاه الزهرا (س).

جانی، سیاوش؛ نیک‌پی پسیان، وحید و سیما وصفی‌زاده (۱۳۹۹). «بررسی تأثیر صنعت گردشگری بر اشتغال استان‌های کشور با رویکرد اقتصاد سنجی فضایی تابلویی». *پژوهش‌ها و سیاست‌های اقتصادی*، شماره ۲۸ (۹۳)، صص ۲۶۶-۲۳۳.

جعفری، عزیزالله؛ نادعلیپور، زهرا؛ حیدری‌فر، زهرا و محسن باقری (۱۳۹۹). «ایجاد اشتغال صنعت گردشگری با رویکرد پویایی سیستم‌ها ». فصلنامه علمی - پژوهشی گردشگری و توسعه، سال ۹، شماره ۳، صص ۱۷۲-۱۵۳ .

دوامی، داود؛ انصاری، لیلا و طیبه ایرانپور (۱۳۹۲). «بررسی نقش و جایگاه سرمایه‌گذاری در صنعت گردشگری و تأثیر آن بر اقتصاد ایران». دومین همایش ملی گردشگری و طبیعت گردی ایران زمین، همدان.

رفیعی، هادی و جواد براتی (۱۳۹۳). «نقش صنعت گردشگری در ایجاد اشتغال در استان خراسان رضوی». *فصلنامه مطالعات مدیریت گردشگری*، ۸(۲۵)، صص ۱۴۱-۱۰۶.

سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری (۱۳۹۶). سالنامه آماری. https://www.mcth.ir/Portals//pdf/salname96.pdf.

شاهسوندی، مرضیه (۱۳۹۲). «نقش گردشگری در اشتغال‌زایی و توسعه (مطالعه موردی شهرستان رامهرمز)». اولین همایش ملی گردشگری، جغرافیا و محیط زیست پایدار، همدان.

صفوی، سیدراشد؛ اسکندری نوده، محمد؛ علیزاده، محمد و مژگان خوشدلان (۱۳۹۶). «بررسی وضعیت اشتغال در بخش گردشگری مورد مطالعه (استان گیلان)». *فضای جغرافیایی*، ۱۷(۶۰)، صص ۳۸-۲۱.

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-26]

[DOI: 10.52547/qjerp.30.104.183]

عیسی‌زاده، سعید و سوده قدسی (۱۳۸۳). «محاسبه ضریب اشتغال‌زایی بخش گردشگری در اقتصاد ایران با استفاده از مدل داده ـ ستانده». *فصلنامه مطالعات مدیریت گردشگری*، دوره۲، شماره ۷، ص ۱۵۱-۱۷۲.

غفوریان، مهسا و عاطفه صداقتی (۱۳۹۰). «بررسی نقش پارک‌های آبی در جذب گردشگر برای توسعه اقتصادی شهرها: نمونه موردی مجموعه موج‌های آبی مشهد». اولین کنفرانس‌اقتصاد شهری ایران، مشهد.

فرزین، محمدرضا؛ عباس‌پور، نیلوفر؛ اشرفی، یکتا و حمید ضرغام (۱۳۹۸). «تأثیرات توسعه گردشگری ورودی بر تولید و اشتغال بخش‌های اقتصادی: رهیافت تحلیل مسیر ساختاری». *گردشگری و توسعه*، شماره ۸(۴)، صص ۵۸-۳۸.

میرزایی، رحمت؛ سام آرام، عزت‌اله و علی خاکساری (۱۳۸۹). «نقش صنعت گردشگری بر اشتغال و مقایسه آن با سایر بخش‌های اقتصادی (مطالعه موردی منطقه اورامانات (استان کرمانشاه))». *برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی*، دوره ۲، شماره ۴، صص ۳۳-۱.

یاسوری، مجید؛ عزمی، آئیژ و فائزه حیدری (۱۳۹۷). «بررسی پتانسیل‌های اشتغال زایی گردشگری در روستاهای هدف گردشگری شهرستان پاوه». *جغرافیایی فضای گردشگری*، ۷(۲۸)، صص۹۵-۱۰۸.

Akkemik K.A. (2012). "Assessing the Importance of International Tourism for the Turkish Economy: A Social Accounting Matrix Analysis". *Tourism Management*, 33(4), pp. 790–801.

Ateljević A.M. and I. Armenko (2019). "The Impact of Foreign Direct Investment on Employment on Employment in Tourism in BOSNIA and HERZEGOVINA". *Acta economica*, 17(31), pp. 21-33.

Castilho D. Fuinhas J.A. and A.C. Marques (2021). "The Impacts of the Tourism Sector on the eco-efficiency of the Latin American and Caribbean countries". *Socio-Economic Planning Sciences*.

Cicowiez M. and R. Ordoñez (2018). The Economic Impacts of Private Tourism-Related Investments in Jamaica. IDB working paper. Development through the Private Sector Series September 2018 TN No. 7.

Davidson L. and M. Sahli (2013). "Foreign Direct Investment in Tourism, Poverty Alleviation and Sustainable development: a review of the Gambian hotel sector". Journal of Sustainable Tourism, 23(2), pp. 167-187.

Dogru T., McGinley S.S. and W. Gon Kim (2020). "The Effect of Hotel Investments on Employment in the Tourism leisure and Hospitality Industries". *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 32(5), pp. 1941-1965.

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-26]

[DOI: 10.52547/qjerp.30.104.183]

Fauzel S., Seetanah B. and R.V. Sannassee (2017). "Analysing the Impact of Tourism Foreign Direct Investment on Economic Growth: Evidence from a Small Island developing state". *Tourism Economics*, 23(5), pp. 1042-1055.

Kadiyalia V. and R. Kosovab (2013). "Inter-industry Employment Spillovers from Tourism Inflows". *Regional Science and Urban Economics*, 43(2), pp. 272- 281.

Karimi S., Rasekhi S. and S. Ebrahimzadeh (2016). "The Effect of Foreign Direct Investment on Employment in Tourism Industry: A Case Study of Selected Countries". *International Journal of Management, Accounting and Economics*, 9(3), pp.459-472.

Khan A., Bibi S., Lorenzo A., Lyu J. and Z. Udden Babar (2020). "Tourism and Development in Developing Economies:A Policy Implication Perspective". *Sustainability*, 12(4), pp. 1-20.

Miller R. and P. Blair (2009). "Input–Output Analysis (Foundations and Extensions)". Second Edition. Cambridge University Press. New York.

Nguyen C.P., Thai Binh P. and T. Dinh Su (2020). Capital Investment in Tourism: A Global Investigation. Tourism Planning & Developmen, Published Online: 15 Dec 2020.

Othman Abbas A. and Z. Xifeng (2016). "Impact of Foreign Direct Investment on Employment Evidence: Zanzibar Tourism Industry". *International Journal of Economics, Finance and Management Sciences*, 4(5), pp. 250-256.

Tohmo T. (2018), "The Economic Impact of Tourism in Central Finland: A Regional Input – Output study", *Tourism Review*, 73(4), pp. 521-547.

UNWTO (2018). Tourism for Development—Volume I: Key Areas for Action; World Tourism Organization (UNWTO):Madrid, Spain, p: 47.

WTTC. (2019). Travel & tourism economic impact 2019.
https://www.wttc.org/economic-impact/ monthly-updates/.

World Travel and Tourism Council (2018). Travel and Tourism Economic Impact 2018, Iran. https://wttc.org/Research/ Economic-Impact.

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-11-26]

[DOI: 10.52547/qjerp.30.104.183]